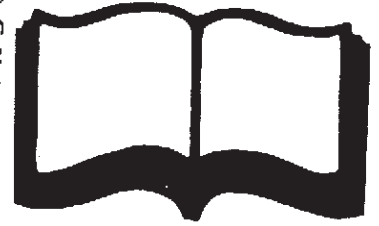

על אורי צבי גרינברג וסביביו

דב סדן

א.

מזכרונותי, הזרויים אילך ואי-לך, ניתן כמבואר ללמוד, איך ועל שום מה הקדמתי להכיר את אורי צבי גרינברג בראשיתו הבולטה והבלוטה הצפויה לאחרינו, ותליתי זאת במכריע במה שחומר קריאתי השגור היה בעתון, שנתקבל בימי ילדותי בביתנו, הוא העתון ביידיש "טאגעבלאט", שיצא לאור

בלמברג (לבוב), תחילה בידי ר' גרשום באדר, שהיה יליד קראקא וגידולה, כמותו, כאביו, ולאחר שסולק מאותה עריכה וגלה לכורחו לניר-יורק, שבה עשה כפי שעשה עד מותו ונבחר תחתיו משה קליינמן ולימים הלך כפי שהלך גם הוא, ונקבע במקומו כעורך ר' משה פרוסטיג, הרי בימי עריכתו, שנפסקה עם ימי המלחמה הראשונה, שעברו עליו בהיותו שבוי-מלחמה באנגליה, חלה ראשית פירסומם של יצירי יידיש, מעשה א.צ. גרינברג, שנודע כסופר כפול-לשון, בעברית וביידיש. וכן, אמנם היה רוב ימיו, מה שיסתבר עד גמירה, בהופיע כל כתביו בשלימותם הגמורה.

ב.

הבודק באנציקלופדיות או בלכסיקאות, מוצא ערכו תלוי בעמדתם האידיאולוגית והפרוגרמטית של העורכים שאינה פטורה מבחינה פוליטית ומפלגתית, ואף דבר זה סופו כרוך בבחינת סיכום של כל כולו. מה שסביר היא קביעת ראשיתו, והיא לידתו ותחילת גידולו בעיירה הקטנה ביליקאמין, שישב בה אביה זקנה של אמו והוא צדיק של חסידים נודע בנפלאותיו ומפורסם בכוח משא-יסוריו, שרוב שנים שכב ביסוריו הוא שוכב ומשכבו לא על כר ולא על כסת, אלא על אבן, והיא אבן מצבה וכגודל יסוריו גודל ישעתם של

מאמיניו החסידים. העיירה ביליקאמין היא עיירה קטנה היושבת על נהר בוג, ורשומה עד עתה במפת סביבתה ומתוזה מתוז העיירה אולסק, בפלך לבוב, ואין להכריע מה לבנונית של אבן* מכוונת לשמה. וככל הנכון כן נקרא שמה בדורות מאוחרים יותר, מה שאין כן בדורות קודמים, ששם העיירה היה קאמין בלבד, כלומר אבן בעלמא, ואפשר היה שייכות לה לזכרון חורבות הארמון של הנסיכים ווישניוביצקי, ששרידיו מצויים שם מראשית המאה ה-17. הכוונה היא, לכל הוודאי, לנסיך מיכל קוריבוט ווישניוביצקי, שהיה מלך פולין, ונלחם מלחמה עזה וקשה בקוזקים המורדים שהיה משמידם בטובלו את רגליו בדמם. ואחריו שלט יאן סוביסקי, שגם לשונו, כלשון קודמו היתה לשון אוקראינית, אם היה תלוי באשתו ההונגרית האזוקה בקתוליות שלה כשם שהיה נמשך אחרי אהובתו היהודיה בת החייט, ולא נאריך בזה. ולענינו נחזור, לביליקאמין. דור הולדתו וראשית גידולו של א.צ. גרינברג, גרינברג, שיותר משמגלין לנו האנציקלופדיות והלכסיקאות עליו, מגלה לנו מהמסופר על אביו, ר' חיים גרינברג הקדוש, וכוונתנו בעיקרה לאוצרו של הרב המלומד ר' מאיר וונדר הכלול בספרו "אנציקלופדיה לחכמי גליציה" שיצאו עד עתה שני כרכיו הראשונים (ירושלים תשלי"ח). בערך גרינברג (בכרך הראשון, עמ' 750-757) בה ניתן ערך ר' חיים ברי יצחק אלעזר גרינברג, והגדרתו: מגלינא ללבוב (תר"נ/תש"ב), ומסופר בו, שהיה ר' חיים בנו בכורו של ר' יצחק אלעזר אב בית הדין בגלינא. נשא בביליקאמין את בת שבע נכדת רבי נחום ווידרמן מצאצאי רבי אורי מסטרליסק, וגר בגלינא בימי שלטונו של היטלר בלבוב כאדמור מגלינא בימי שלטונו של היטלר בלבוב. באלול תש"ב נתפסו ר' חיים ואשתו, ופקידי הקהילה הצליחו להצילם זמן מסויים, אלא כעבור כמה שבועות נתפסו ונשלחו לבלויץ וניספו שם. ר' מאיר וונדר, המעיר כי בנם הוא המשורר אורי צבי (אצי"ג), אף מעיר כי אחת מבנותיהם של ר' חיים ואשתו רבקה, נישאה לר' אהרון גוטסמן, אב בית דין בזליכוב. ולענין אביו של ר' חיים, הוא ר' יצחק אלעזר גרינברג, הוא מצייין את בואו מיאסי,

* Bialykiemien פולנית — אבן לבנה (הערת המערכת).

פרופ' דב סדן, חבר האקדמיה הלאומית למדעים והאקדמיה ללשון העברית, מלמד ספרות עברית ויידיש באוניברסיטת העברית ובאוניברסיטת תל אביב.